

luptate legit opuscula illa, quae Villegas ipse *Latinas* appellavit; quarum venustate allectus, magis, magisque mentem suam confirmavit, posse aliquando in illorum conatuum perfectionem venire magnum aliquod ingenium, cui libeat in ejusmodi desudare. In alium laborem, litteris perquamutilem, convertit animum Castrus, ut Mexicum pervenit: in quam urbem vocatus fuerat, non ut Theologiae vacaret, cujus curriculum, nondum ad Socios aggregatus, absolverat; sed ut Sacerdotio decoraretur, atque inde postremum philosophiae, theologiaeque, pro gradu in Societate obtinendo, periculum adiret. Hoc igitur intervallo inter Magisterium, et sacram Dignitatem, hispane dedit Francisci Verulamii latinum opusculum, sane aureum, cui titulus est: De scientiarum dignitate, atque incremento. Quam Verulamii translationem, summo tunc elaboratam studio, maximopereque utilibus annotationibus exornatam, diversis postea temporibus emendavit, et concinnavit; atque omnino perfectam cum commodasset amico, legerunt plures, et summis laudibus probaverunt, nec tandem auctori restituerunt. Hoc eodem intervallo familiaritatem inivit cum Josepho Campojo, summa eruditione viro, ut saepius demonstravimus: quae familiaritas, tametsi post modicum temporis interrupto contubernio, magni tamen sibi stetit ad perfectum omnigenae doctrinae saporem, apud nos Castrus asseverabat. Ibi etiam in amicissimis habuit Clavigerum, et Parregnum, cum qui-

quibus litterariae necessitudinis vinculo se se intime copulavit, ut cum Alegrio, Galiano, Davila, Cerdano, et postea cum Abadio, aliisque similis magnitudinis ingeniis; quibus indefesse adnitentibus ad omnigenam eruditionem, salutaris litterarum in Sociis Mexicanis instauratio maturabatur. Castrus ad Sacros Ordines eVectus, continuo se se praestitit Societatis ministeriis; quae quidem in Divorum Petri, et Pauli Collegio, ubi commorabatur, ingentis erant oneris, frequentissime confluentibus ex urbe tota, qui Sacris Confessionibus expiari postulabant. Ab hujus muneris assiduitate, necnon a doctrinae copia, maturo judicio, mirabili naturae facilitate, pluribusque aliis dotibus, quae novum Sacerdotem distinguebant; singularem ipsi benevolentiam praestitit Emmanuel Herrera, vir summae prudentiae, Sociorum omnium delitiae, qui tum temporis conspicuum ejus Collegii Magistratum gerebat: quam benevolentiam Herrera litteris ad absentem non interrupte datis postea fovit, et ad suum interitum perpetuavit.

A praedicto periculo multis laudibus cumlatus, ire jubetur Angelopolim, in re pietatis tertio probandus: et statim singularibus ejus dotibus captus fuit Xaverius Solciaga, Queretari natus in Nova Hispania, senex emeritus, cui pares vel doctrina, vel vitae sanctimonia, Societas Mexicana certe paucos bino saeculo numeravit. Hic Solciaga quotidie ad statam horam Castrum conveniebat, ejusque ingenio miri-

rifice delectatus, ad longum spatium eruditissimos cum illo sermones miscebat. A quibus colloquiis cum admiratione saepe rediens, palam Societati Mexicanae gratulabatur, quod Castrus, ejusque similes aliquot in Sociis aetate florentibus, clarissimam indolem ad scientias attulissent, ac plurium doctrinarum, longos annos ibidem neglectarum, et quarum esset utilitas non dubia, perfectum saporem adhuc aetate virides attigissent. Cum hoc amplissimo viro consilia sua Castrus eo tempore cuncta communicabat; eique corrigendas orationes, quas publice dicturus erat, deferebat. Detulit quamdam pro Mariana solemnitate primi nominis in Angelopolitanis; quam idcirco festinanter confecerat, quia repentino morbo impediabatur Josephus Tembra, ipsius avunculus, Doctor notissimis litteris, qui ad eandem orator fuerat invitatus. Hanc orationem ut legit Solciaga, qui merito habebatur in totius Novae Hispaniae primis oratoribus; huic recens venienti ad munus gravissimum, magna cum laetitia gratulatus est, atque ejus minime tritam, sed certe securam viam docendi, delectandi, et movendi, justus rerum aestimator probavit. Alibi cadet opportunius, rationem commonstrare, quas suas Castrus orationes elaborabat. Angelopolitani quidem tantis plausibus exceperunt in ea solemnitate dicentem, ut saepius ad alias invitaretur, et inusitato eloquentiae generi semper acclamaretur. Neque vero in munus oratorium ita incumberebat, ut aliis, iisque operosis occu-

patio.

pationibus locum non daret. Plures habuit Angelopoli per id temporis familiares, in quibus primas obtinebat Joannes Frankius, artium medicae, et chirurgicae Doctor peritissimus, et summa sciendi cupidine insignitus: qui Frankius, aliique, quibus erant charae litterae, fere quotidie in Castri cubiculum conveniebant, ut eruditionem acciperent, atque utiliter tempus impenderent. Et ille quidem dare non negabat, quam habebat; sed vicissim obtinuit ab eis haurire, quam possent ipsi communicare. Atque ita per eos dies, plures de anatomicis rebus cognitiones accepit; nec intestinam hominis constructionem, et quaslibet ejus partes, etiam minutissimas, deinceps ignoravit. Et cum ex ejus consilio, de gymnasio pro Anatomicis ad Sancti Petri Xenodochium constituendo excogitatum fuisset; latinam orationem de Artis anatomicae necessitate, ac praestantia elucubravat ipse, quam alius publice diceret, quo die gymnasium aperiretur. Quae sane oratio tum ab latinis elegantissimo sapore, tum a concinna verborum proprietate, tum ab argumento sapienter admodum enucleato, maxime probata fuit ejusdem artis consultis.

Annum fere supra tres menses Angelopoli constiterat, cum operarius ad Veracruces designatur: quae commoratio apud cives natura urbanos, et Sociorum studiosissimos, gratissima fuit viro, cujus erat in primis dotibus genuina quaedam, nec technis quaesita popularitas. Ab eo tempore, nisi memoria nos fallit, habuit ex

pa-

paterna largitione copiosam admodum bibliothecam, quae libris exquisitis in omni doctrinarum genere constabat, quae postmodum ad ejus arbitratum fuit adaucta, quam curiosis inclusam arcis, itinerum comitem, donec licuit, secum deferebat, et quae ubilibet illi erat curarum solatium, atque unum oblectamentum. Ejusdem aetatis esse credimus Guatuscorum Arcem latine ab ipso descriptam; quae vetusta Mexicanorum arx in ditione Cordubensi, milliario a Corduba propemodum quadragesimo, ad orientem Solem sita est. Post paucos vero menses Mexicum revocatus, in Professorum domo biennium posuit, ubi et pluribus e suggestu orationibus, et assiduitate in sacro subsellio gloriose insudavit. Renuntiatus inde philosophiae Magister in Queretarensibus, et civium celebritatem, et inagnum sapientis nomen facile sibi acquisivit ab laudata oratione, quam ex munere dixit pro litteris instaurandis; in qua Tullianam latinatam, et eloquentiam perfecte attingens, id argumenti proposuit: Hispaniam, revento Aristotele, prudentissimam fuisse; adjunctis autem Aristoteli novis philosophis, felicissimam futuram. Hic e vestigio patuit, animo propendere novum Magistrum in eam philosophiam docendam, cui recentis nomen vulgo datur: et propendebat certe, fecissetque summa cum voluptate, nisi parcere maluisset inanibus aliquorum terroribus, qui ad quamlibet doctrinae novitatem in philosophicis, ut ad equum Trojanum, trepidabant. Quare veterum sententiae

tiae memor: *Frustra naveris, transverso flumine; tu obliquam carpe, nando, viam;* rationem docendi veterem retinuit; quam tamen aliquo pacto conatus est instaurare. Non explicuit, quae plura Cartesius, Leibnitzius, Newton, aliique clarissimi recentiores lumina philosophicis intulerunt; sed discusso sinceri Aristotelis pulvere, meram hujus doctrinam auditoribus proposuit; et quia Honoratus Fabius, vir acri meditatione, summo studio, atque eruditione singulari, summis fuerat conatibus in Aristotele intelligendo; Fabrium ipsum assumpsit, quem maxime sequeretur. Cum dolore abstinemus a pluribus enarrandis de Castri dexteritate, ut Principis philosophorum succum, et sanguinem in suis dictatis auditores ebiberent; sed brevitate nobis proposita, veremur esse taedio, si minutatim omnia persequamur. Id liquido constat, nonnullos ab ejus disciplina prodisse, quorum hodie clarum est nomen in Novae Hispaniae Sapientibus. Consuetum illum sermonem in exitu cursus philosophici, quo Magistri iudicium de suorum auditorum merito publice pronuntiabant, ad optimae criticae leges, et elegantem stili concinnitatem elaboravit: qui sane sermo tantopere placuit eruditarum doctrinarum peritis, ut plura per urbem avide quaesita exempla legerentur, et in pretiosis litteraturae monumentis asservarentur.

Ab exacto philosophiae Magisterio Mexicum appellatus, in Divi Ildephonsi Seminario Minister constituitur: quo quidem in Ministerio

nio praeter plura, quae muneris erant, mirum est, in quanta, et quam diversa rerum genera vastissimam mentem diviserit; et quanto alumnorum, ac Seminarii bono, quantaque sui nominis celebritate, conatus illos adhibuerit. Ejusdem Seminarii typographica officina erat in rebus ex officio sibi procurandis: ob cuius quidem incrementum, et perfectionem tam egregie diligens desudavit, ut in hac opera diem totum consumere omnino videretur. Ut erat oppido actuosus, et industrius, et quocumque mentem adverteret, nunquam non metam attingebat; quidquid est artis typographicae, quam brevissimo tempore comprehendit. Mirifice perfecit ornamenta illa delineata, quae typographi solent in chartis ad arbitrium exprimere; quorum plurima (ut hujus artis a puero scientissimum fuisse demonstravimus) ipse suis manibus obumbravit. Binas ex aere durissimo laminas magnis sumptibus acquisivit, quae praelo supponerentur, atque ictibus in opera necessariis resisterent: nam quae prius ibi terrarum erant ex silice, non modico detrimento, et impendio rumpebantur. Per id temporis Mexicana civitas Carolo III. Hispaniarum Regi sacramentum praestitit, qui paternum solium conscenderat: et cum pro die solemnis pompae triumphalem arcum erigi Emmanuel Rubius Salinas, Pontifex Mexicanus, ad ejus palatii fores imperasset; rem totam describendam Castro commisit; prolixamque, ac magnificam ab eo descriptionem jussit idem Pontifex typis pervulgari. Quam sa-

ne descriptionem commendarunt justi rerum aestimatores tum a nitida hispani sermonis puritate, tum a mirabili stili facilitate, tum a Graecae Romanaeque eruditionis copia, tum vero ab Architectonicis cognitionibus, quarum neutiquam esse expertem, affatim comprobavit. Alumnorum interea utilitati, profectuique litterario tantum dabat operae, tanquam omni alia solutus esset occupatione. Verbis urbanissimis, et miris industriis fovebat eorum conatus, qui, quo tempore cessabant ab studiis gravioribus, ad amoenam se conferebant. His profecto diu, noctuque ad Castrum patebat aditus; nec opus habebant expectare consuetam horam, qua congregati quotidie plures ad ejus cubiculum, ipso Duce, ac Magistro, de litteris politioribus more academico tractabant. Quam hominis operam, sponte quidem assumptam, non leves fructus consecuti sunt in civibus, claro jam tunc ingenio, nunc ad Dignitates evectis, quos Castri doctrina, et conatus perpolierunt. Ante annos aliquot in eodem Seminario majorum scientiarum studiosi excitaverant Academiam de morum scientia: pro cuius instauratione, cum annus verteret 1760, latinam orationem elegantia, nervo, et majestate plenam scripsit Castrus, in qua multus agitavit, magnam eruditionis, et sapientiae copiam requiri, ut moralis Theologiae studium recte, ac feliciter institueretur.

Per eos dies Mexici, quo venerat recuperandae valetudinis causa, decesserat Josephus Tembra, Castri avunculus, Vallisoleti in Mi-

choacanensibus Canonicus: cujus in testamenti executione cum nescio quae difficultates obori-
rentur, Vallisoletanus Pontifex a Provinciae Re-
ctore flagitavit, eo Castrum immitti; qui ra-
tione cognationis, et notae jam dexteritatis in
rebus agendis, idoneus creditus est, ut nego-
tium illud involutum, et salebrosum explicaret.
Ac sane imperatus ire, confestim advolavit,
rem difficilem prudenter discussit, et brevi tem-
pore feliciter enodavit. Paucorum mensium in-
tervallum ibi constitit, nihil tamen indulgens
otio: nam et civium bono praestabat operam
in suggestu, et sacro poenitentiae tribunali; et
cum Vallisoleti pompa tunc solemnis agitare-
tur, quam nuper Mexici factam diximus, de
jurejurando in novi Regis obsequium, Castro
commissum est, ut poeticam laudem concinna-
ret, quae, tota confluyente civitate, juxta Pon-
tificis palatium publice diceretur. Et confecit
ille drama elegantissimum, in quo cum Ulysse
contulit Carolum; quem, fingebat, peregrina-
tum exiisse, Minerva comite, ut regnare con-
disceret, ab eaque fuisse in thronis collocatum
Parmensi, Etrusco, et diuturnius in Siculo;
quod Ulyssi theatrum errorum extitisse, Poetae
somniaerunt; et reapse Carolo fuit locus illu-
strium facinorum, et imperii ad quinque lustra
in Neapolitanis annalibus memorandi. Ab utri-
usque in Siculis peregrinantis collatione, prae-
sagiebatur, Carolo redeunte ad suos, Hispaniae
felicitas. Incredibiliter acclamarunt auctoris in-
genio, poeticisque leporibus cives universi; qui
gra-

gratulationis causa certatim ipsum conveniebant.
Post modicum vero spatium, Guadalaxarae in
Nova Gallecia, Marianae Sodalitatis Praefectum
designavit Castrum summus Provinciae Mode-
rator: cui sane adimplendo muneri totas vires
exeruit, accuratissimum, et diligentissimum se-
gerens, ut Sodalitii census tueretur; ut hono-
rem Sodalibus debitum, aequè omnibus dispen-
saret; ut orationes in publico ipsorum conven-
tu dicendas, tum nervo rationis, tum crebris
ex Sanctorum Patrum thesauro sententiis, tum
Sacrorum Codicum eruditione conspergeret. Ab
liberali consuetudine, ab ingenio benefico, et
populari, a doctrinae copia in alienum bonum
ubilibet redundante, complures cum externis
amicitias, ut passim alibi, sic et Guadalaxarae
sibi comparavit. Sed potissimum demeruit inti-
mam necessitudinem cum Francisco Lopezio Por-
tillo, ibidem Regio Senatore, viro ab litteris,
et Senatoria gravitate, tunc Guadalaxarae, po-
stea Mexici notissimo; cujus in praecipuis fuit
laudibus, quod vix aliquem audierat in littera-
tis annumerari, cujuslibet ille fuisset ordinis,
in ejus captanda familiaritate continuo totus
erat. Hanc illustrem amicitiam et praesens co-
luit innumeris significationibus Castrus; et eo
postmodum absente, natum inde fuit utrinque
eruditum per litteras commercium, ad alterius
mortem perpetuum. Utinam et has litteras
typi pervulgassent, sane dignas, quae in exi-
miae litteraturae tantorum virorum monumen-
tum legerentur! Cui certe amico tum incredi-
bili-

bilibus benevolentiae signis, tum eo praesertim se se obstrictum, apud nos Castrus profitebatur, quod ejus auctoritate obtinere potuit, ut civitatis tabularia sibi reserarentur; atque ibi, tanquam in fonte incorrupto, de privatorum familiis, de urbis annalibus, de legibus, de jure publico fuerit eruditus. Historia nimirum et naturalis, et religiosa, et civilis, et litteraria cujuslibet loci, quem incoleret, nunquam non ei fuit in praecipuis amoribus: quare cum plures noverimus, qui ejusmodi rerum investigatione delectentur; qui Castro in his fuerit cumulationi notione, vidimus certe neminem. Vix ille adolescens, ubicunque commoraretur, mentis oculos ad res etiam minutissimas aperiebat: et qua plures vel quia debiles ingenio, vel quia non educati ad optimum litterarum saporum, vel quia rerum curiositate non tacti, nihil animadvertentes transibant; Castrus, a juvena maturo insignis judicio, intentissime videbat, observabat, intelligebat. Quod si his adjeceris ingeniam sinceritatem, qua laudabat, et vituperabat, ut vere Sapiens, qui duntaxat in humanis affirmat, quae vel oculis vidit, vel ratione discussit; sane argumentaberis, multum auctoritatis tribuendum esse ipsius verbis, quoties rem omnino asseverabat.

Tentatus Guadalaxarae calculi morbo, Tepotzotlanum appellatus est, ubi requiescens parumper ab sudoribus, confirmaretur valetudine. Sed quod ab aliis cessabat laboribus, in cubiuli silentio dabat libris: nec enim unquam potuit

tuit vir summopere studio deditus, temporis particulam otio concedere. In ea quidem ab externis operis requie, modico spatio post ejus adventum, semel, et iterum in domestico Templo dicentem ipsum audivimus. Et parabat orationem de Divi Xaverii rebus gestis, quae inter praecipuas erat in eo Collegio; cum, jam urgente solemnitate, valida febris correptus est, ac dies ultra viginti tanto in periculo versatus, ut parum abfuerit, quin immatura morte a nobis deficeret. Ab hoc autem morbo restitutus, Juris Canonici Magister ad Emeritenses in Jucatanis designatur: quod erat Magisterium anno proxime superiore ibi fundatum, bono civium, qui prius ejusmodi doctrinae peritos, nisi aliunde importatos, et copiosa mercede donatos, non habebant. Franciscus Zevallius, praeter alias dotēs, judicii prudentia clarissimus, ut summum in Sociis Mexicanis Magistratum adivit, facile intellexit, huic muneri deberi virum, non solum excellentia doctrinae, sed etiam rerum gerendarum dexteritate consummatum; et qui non in umbratilibus vigiliis, sed in pulvere Academico disciplinas exhausisset: agebatur enim de novo gymnasio, novoque Doctorum Collegio, quod inde nasceretur, in urbe frequentissima aedificando; nec profecto Academiae jura, ritus, instituta, privilegia, caerimonias commode potuisset inducere, nisi qui disciplinam Academicam a teneris exceperat. Castrus ergo ad hanc arduam Provinciam designatus, fere quatuor annos in operoso munere posuit; at-

que Academiam Emeritensem (cujus erat sedes, ut alibi demonstravimus, in Collegio Sociorum; ejusque Rector, qui Sociis praesidebat; et doctrinarum Magistri, qui ad hoc munus a supremo Provinciae Praefecto mittebantur) hanc, inquam, Academiam Castris novo Juris Canonici studiosorum Collegio adauxit, et legibus apprime idoneis ad exquisitae prudentiae normam constituit. Quod sane fuit ingentis operae, quam nisi vir oppido actuosus, et summae alacritatis, tam brevi tempore nequam exegisset. Dictavit in publico gymnasio Commentaria in quinque libros *Decretalium* ab eo libri primi capite, cui titulus est, *De officio, et potestate Judicis Delegati*, ad libri secundi quartum. Quibus in Commentariis tam eleganti, et facili calamo difficilia quaevis enucleabat; suaeque proposita, summorum virorum auctoritate, Pontificum decretis, Ecclesiae moribus ita confirmabat; ut plane constaret, non ea tunc discere, ut condoceretur; sed consummatam in his rebus doctrinam attulisse. Praecipuis vero conatibus procuravit, quo sibi amplio rem eruditionem discipuli ejus compararent, ut praeter gymnasii chartas, domi unusquisque darent operam Francisco Gasparro, qui certe auctor et sententiarum delectu, et prudenti judicio, et stili commodissima compressione, ac mirabili claritate praecellit: quem ille auctorem in cubiculo, praeter horas publicae scholae datas, ultro confluentibus explanabat. Auditores habuit ex urbis primoribus fere omnes;

nes; quorum plures adulta jam aetate, cum juvena permisceri passi sunt, ut iis disciplinis, in patria novis, initiarentur. Atque ita Juris Canonici peritos, qui Reipublicae utilitati consulere, Emeritae creavit, atque educavit.

Ejus etiam opera novus ibidem creatus est Magister, qui Juris Civilis instituta traderet: quae nimirum instituta in Academiae honorem, et civium emolumentum omnino necessaria judicavit. Primus ad hoc Magisterium evehctus est Emmanuel Villanova, Castro amicissimus, vir Hispanus, tunc ab Rege Assessor Praefecto Jucataniae, postea Senator in Guatimalensibus, ac deinde in Mexicanis; ad quos tamen cum iter ageret, Tehuantepechii postremum diem obiit. Castris vero tantis in rem publicam occupationibus agitatus, in cubiculi solitudine (quibus nimirum horarum particulis vacare sibi poterat) indefessus dabat operam aliis eruditionibus; quae tamen nunquam essent ab hominum, et earum praesertim gentium, in quibus diversabatur, bono sejunctae. Curiosissimum scripsit opus de rebus exquisitis, et singularibus, quas Jucataniae parturit; de facillique ratione, qua posset ibidem gentium commercium amplificari. Quod quidem opus ut conficeret, nullam non adhibuit operam, et laboriosam industriam, ut regionis naturam perfecte intelligeret: quippe ipse per se, quantum otii dabatur ab suis muneribus, omnia discutiebat, patientissimus observabat, pluraque, cum opus esse crederet, ad experimenti trutinam demonstrabat. Ubi autem suos

suos oculos ferre non poterat, ab sincerae fidei, maturique iudicii familiaribus, quorum plures habuit in Jucatanis, assidua solertia investigabat. Ita demum colligere potuit innumeras cognitiones de animalibus, de multiplici exquiritorum lignorum genere, atque aliis fertilissimae Provinciae fructibus; ut etiam de artium statu, deque indigenarum ad ipsas artes industria, felicissimaque natura. Quae singillatim omnia limpidissimo calamo tractavit, ac Marte suo plura exprompsit, quibus fieri cives possent opulentiores, et quam morum culturam habebant non mediocrem, artium incremento adaugerent. Nec omisit, idoneum navali esse locum, et mirificam Jucatanorum dexteritatem, naturamque idcirco propensam ad ea, quae sunt maris officia, quia magnam peninsulae partem mare circum alluit. Aliud scripsit opus de peculiari modo salis conficiendi, ejusque vetustissimo commercio in Jucatanis: quod erat plane historicum, ac mire dilucidatum; fuitque ab rerum eruditione, peritiaque suo loco explicandi singula probatissimum. Alibi a nobis memoratum est, quae creata fuerit ab Americis Hispana virtute subjugatis conspicua Dignitas, quae vulgo *Encomienda* dicitur, et quam Romanorum olim Patronatibus fere comparandam existimavimus. Hujus ergo Dignitatis a Jucatania domita historiae Castrus exaravit; ac longa eventuum serie probavit, quanto bono tum Patronorum, tum Clientium, et quam unanimi utrorumque consensu ad eam ibi perpetua

ta

ta fuerat aetatem; tametsi in aliis Provinciis, ob rem aliter administratam, interierat. Per id etiam temporis cum ex munere debuisset Academiae Rector iudicium suum aperire; num auferri oporteret a Coenobitis Franciscanis, quas ab initio *Parochias* administraverant? negotium Rector ille commisit Castro; qui longum sane dedit scriptum, in quo multus demonstravit, anteaetam aetatem memorans, retinendos esse in munere Coenobitas illos, nullo unquam tempore non optime meritos de Jucatanorum Republica. Et ea, quae publicis tunc litteris testatus est, postmodum apud nos pluries confirmavit, omnino fuisse debita virorum merito, qui bino jam saeculo nihil interruptis laboribus in civium emolumentum desudaverant. Plura silentio praetermittimus, quae vel amicorum precibus, vel Magistratum imperio scripta dedit, atque admodum dilucidata; in quibus omnibus et patrii sermonis puritas, et excogitandi prudentia, et ratiocinandi vis, et cives juvandi studium, mirum in modum excellebant. Sed quod mirere potissimum, in hoc tam gravium occupationum aestu, multus etiam erat Castrus in Sanctimonialibus ad vitae perfectionem instituendis, in sacris orationibus vel in Sociorum templo, vel passim per urbem, in animis poenitentia expiandis, in aliisque ex disciplina domestica ministeriis. Ad haec, ab Emeritensi Pontifice saepe vocabatur doctrinae Judex, ut eos publice tentaret, qui vel ad Sacros ordines, vel ad munus iudicandi animos in poeni-

ten-

tentiae subsellio, provehi postulabant. Quare saepius in colloquiis intimis a Castro audivimus, omnino se obstupescere ad tantorum laborum nulla fere intercapedine memoriam; et naturae suae viribus pensatis, plane intelligere, nihil non posse hominem, cum aliquod vitae genus, utcunque operosissimum, non quidem temere ductus arrogantia, sed a Numine appellatus, aggreditur.

In his totus erat, cum, nescio quibus Emeritensis Academiae negotiis instantibus, ab eadem Legatus, annuente Sociorum Magistratu, Mexicum iter arripit: quo vix pervenerat, ab summo Provinciae Rectore mandatum accipit ibi remanere, in domo Professorum ad operam destinatus. Qua quidem in urbe continuo manum admovit ad parandam silvam, pro Historia Coloniae Cordubensis in Mexicanis describenda; cum, id obsequium ut patriae praestaret, Decuriones Cordubenses enixe ab eo postulassent. Ac plura jam in adversariis ad historiae fabricam collegerat, opusque inchoaverat, binis columnis, latina, et hispana, sibi respondentibus; cum, Sociis Mexico depulsis, rem imperfectam reliquit. Hac etiam aetate nondum defecerat a proposito Cortesiadem canendi: quod sane propositum, nihil obstantibus tam variis peregrinationibus, atque operosis muneribus, viginti fere jam annos fervidus aluerat, et mirabili constantia foverat, nunquam ab spe decidens, aliquando sibi fore secessum, et otia, quae cum Musis erudite consumeret. Ad eam
pro-

profecto aetatem haec illi otia non contigerant, ut *os magna sonaturum* pararet, totusque intenderet minutissimis poeticae dictionis veneribus; qualibus constat otiiis functos esse Virgilium, Camoensium, Tassum, quorum alter duodecim annos, alteri plura lustra in suis carminibus, omni alia mentis cura soluti, posuerunt. Castrus autem ab hac heroici sui carminis assidua cogitatione pretiosissimum cognitionum, eruditionisque tum sacrae, tum profanae thesaurum in animum derivavit suum. Forte fortuna per magnam Novae Hispaniae partem itinera cum egisset, omnia considerabat attentissimus, et huc praesertim studia sua collineabat, ut loca curiose lustraret; ut antiquorum Indigenarum mores, et indolem, et artes, et religionem, et civilem culturam, et quae monumenta supererant, et quae temporum injuria fuerant collapsa, minutatim cognosceret; ut priscos incolas cum novis conferret, atque inde certior fieret, quid in artibus periisset, quid omnino maneret, quidve fuerit post gentem domitam cum sanctae Fidei, vitaeque humanioris bonis introlatum. Hos autem conatus idcirco diligentissimus adhibebat, ut quoties in suo carmine loca describere, vel mores attingere ferret occasio; nec antiqua cum novis confunderet, nec latum quidem unguem a via veritatis aberraret. Praecipuum vero fructum habuit ab eo non interrupto ardore Cortesium cantandi, quod Divinos Codices assidua volvens opera, magnis doctrinae sacrae ornamentis instructus est. Id enim

nim argumenti assumpserat in heroicum illud: Evangelii propagationem per Novum Orbem, longis aetatibus Orbi Antiquo non cognitum, praeparatam esse in Sacris libris, quae sunt Divinorum consiliorum tabularia, studiis hominum, et conatibus reserata; post eam vero providam praeparationem, America nota, et Christo in illam inducto, Sanctam religionem adversus recentium errorum signiferos demonstratam. Haec admodum utilia, sublimiaque ut erudite tractaret, multam dedit operam clarissimis Ecclesiae Doctoribus; et illustrissimi Pontificis Hueti, ac peracuti Vieirae, magno nomine Sapientum, vestigia secutus, ad sanioris criticae regulas plura in Divinis libris arcana investigavit; et summis, atque accuratis conatibus tanta demum super his collegerat, ut Evangelicam Praeparationem, et Demonstrationem in Americanis, instar duorum Eusebii Caesarensis voluminum, facile scribere potuisset, Totum jam mente creaverat magnum opus, quod libris duodeviginti constare debuerat; et quo quaeque disponenda essent loco, felicissime distribuerat; nec magni sibi stetit, venustum Fenelonis Telémacum imitari, si metro solutus omni, Poema conficere voluisset. Quod autem metri est, postquam diu dubius, et anceps haeserat, illud tandem sibi duxit adhibendum, quod Silvae Liberae nomine hispane diximus appellari: rejecit enim, quos excogitaverat patrios hexametros, ne, si tentaret ipse hispano carmine, quod latino Pacuvius, Cortesias

sias omnino negligeret. Mexicum igitur Emerita remeans, perfectos attulit binos libros, et fere dimidium, quos uni, et alteri ex familiaribus, optima quidem litteratura viris, Mexici legendos, et censoria virga notandos crediderat.

Ingens autem ea silva, quam pro heroico carmine paraverat, foecundissima fuit illi materies omnium fere orationum, quas e suggestu dicebat: nihil enim publice tractandum assumebat, quod velut folia, et frondes ab hoc stipite non esset. Ac saepius aliud agere videbatur, cum sensim, et sine sensu in hoc argumentum veniebat: Totum sane orbem, atque in eo quamrecenter Americam, sapientissimae Providentiae testem esse, qua suum hoc theatrum Deus administrat; cujus est, ut plurimum, res praemonere, ut, cum evenerint, nihil admodum causari possimus, cur, cuncta gubernari a Numine, plane non crediderimus. Vix unquam non audires ejusmodi aliquid in sacris Castris orationibus; quod et modis innumeris ad praesens argumentum variabatur, et novitatis aculeis auditorum curiositatem pungebat, et animos mirabiliter intentos tenebat, efficaciter movebat, suaviter delectabat. Oratoriam eloquentiam, a juvena censuit, ebibendam sibi esse in Aristotele, Tullio, Quintiliano, Hermodogene, Luciano, Longino, quos dicendi fontes purissimos perquamavide legebat, ut quam illi, sua quisque lingua, concinnam, et elegantem structuram adhibuerunt, eandem ipse, quoad posset, in hispanas orationes transferret.

Om-